

Sygn. akt I USK 318/21

POSTANOWIENIE

Dnia 21 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania G. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. i K.F.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 21 października 2021 r.,
skargi kasacyjnej K.F. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 27 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 27 lipca 2020 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołujące się G. Sp. z o.o. w Ł. i K.F. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. z dnia 1 października 2019 r., którym oddalono odwołania płatnika składek i K.F. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. z dnia 29 listopada 2018 r., stwierdzającej, że miesięczną podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne K.F. z tytułu zatrudnienia u płatnika G. Sp. z o.o. w Ł. stanowi kwota 1.512 zł brutto za styczeń 2015 r., 1.750 zł brutto za miesiące od lutego do kwietnia 2015 r., kwota 1.283,33 zł za maj 2015 r., a w styczniu 2017 r. kwota 1.356,67 zł.

Ubezpieczona K.F. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 lipca 2020 r., zaskarżając ten wyrok

w całości i zarzucając mu naruszenie art. 6 k.c. oraz art. 232 k.p.c. w związku z art. 83 ust. 1 pkt 3, art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 58 § 2 k.c., a także § 2 pkt 5 i § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz na oczywistą zasadność tego środka zaskarżenia.

Zdaniem skarżącej istotnym zagadnieniem prawnym jest konieczność rozstrzygnięcia: a) na kim spoczywa ciężar udowodnienia adekwatności wynagrodzenia w sprawach o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz zdrowotne, czy na skarżącej, której wynagrodzenie jest kwestionowane przez organ rentowy, czy też na organie rentowym, gdyż to ten organ wywodzi skutki prawne z dokonanej przez siebie czynności (ustalenie niższej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz zdrowotne skarżącej), a zatem powinien wykazać, że wartość wynagrodzenia skarżącej jest nieadekwatna w stosunku do nakładu pracy i zajmowanego stanowiska; b) czy w sprawach z odwołania od decyzji ustalającej podstawę wymiaru składek stosujemy § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, czy też zastosowanie znajdzie § 9 pkt 2 tego rozporządzenia, gdyż zdaniem skarżącej w sprawach z odwołania od decyzji ustalającej podstawę wymiaru składek (podleganie ubezpieczeniom społecznym) od dnia 13 października 2017 r. stosuje się § 9 pkt 2 rozporządzenia, a nie § 2 rozporządzenia.

W ocenie skarżącej, jej skarga kasacyjna jest też oczywiście uzasadniona, gdyż Sąd pierwszej instancji nieprawidłowo ustalił wysokość kosztów zastępstwa procesowego pełnomocnika organu rentowego w oparciu o § 2 pkt 5 rozporządzenia, a Sąd drugiej instancji zaskarżonym wyrokiem podzielił jego błędne stanowisko, a także oraz przede wszystkim błędnie ustalono, że ciężar dowodu wartości godziwej wynagrodzenia skarżącej spoczywa właśnie na skarżącej, a nie na organie rentowym, który wywodzi z tej czynności określone skutki prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, że zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być

przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Z kolei skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963 nr 11, poz. 286). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście

uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów.

Przede wszystkim Sąd Najwyższy zauważa, że skarżąca łączy obie deklarowane przez siebie przesłanki przedsądu, to jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, o czym świadczy przywołanie na ich uzasadnienie tych samych okoliczności (kwestia wykładni przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz kwestia rozkładu ciężaru dowodu). Tymczasem, już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzecznicy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałyby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964). Już zatem choćby z tej przyczyny oceniany wniosek nie może przekonywać o potrzebie poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu.

Niezależnie jednak od powyższego spostrzeżenia Sąd Najwyższy stwierdza, że kwestia ciężaru dowodu może być rozpatrywana w aspekcie procesowym i materialnoprawnym. Aspekt procesowy (formalny) dotyczy obowiązków (powinności) stron procesu cywilnego w zakresie przedstawiania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy. Wynika on z brzmienia art. 3 k.p.c. i 232 k.p.c., które stanowią, że strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Aspekt materialnoprawny dotyczy natomiast negatywnych skutków, jakie wiążą się - w myśl przepisów prawa - z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (art. 6 k.c.). Przyjmuje się w związku z tym, że przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach, z których wywodzi ona korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia przez stronę faktów, z których wywodzi korzystne skutki prawne. Należy bowiem mieć na względzie, że sąd rozstrzyga sprawę według właściwego prawa materialnego na podstawie koniecznych ustaleń faktycznych uzyskanych dzięki zebranych środkom dowodowym. Na te ustalenia składają się dowody, które przedstawiają w pierwszej kolejności same strony, zgodnie z obowiązkiem wynikającym z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych kontroli podlega zaś decyzja organu rentowego i ciężar dowodu będzie zależał od rodzaju decyzji. Jeżeli więc organ rentowy na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu administracyjnym kwestionuje wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, to w postępowaniu sądowym skarżący jest zobowiązany co najmniej do odniesienia się do tych zarzutów (art. 221 k.p.c.) oraz wykazania faktów przeciwnych niż stwierdzone przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Poza tym po wniesieniu odwołania od decyzji sąd jest zobligowany w czasie prowadzonego postępowania uwzględnić dalsze reguły dowodowe przewidziane w Kodeksie postępowania

cywilnego, a mianowicie wynikające z art. 213 § 1 k.p.c., art. 228 § 1 k.p.c., i art. 231 k.p.c. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie toczy się bowiem od nowa, lecz stanowi kontynuację uprzedniego postępowania przed organem rentowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146). Z tej przyczyny obowiązkiem strony wnoszącej odwołanie jest ustosunkowanie się do twierdzeń organu rentowego ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z Kodeksu postępowania cywilnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830).

Odnosząc te uwagi do okoliczności faktycznych sprawy, Sąd Najwyższy stwierdza natomiast, że nie ulega wątpliwości, że Sąd Apelacyjny ustalił stan faktyczny na podstawie dowodów zaoferowanych przez obie strony postępowania, to jest dokumentów zebranych przez organ rentowy i w toku postępowania sądowego oraz dowodów z zeznań świadków i odwołujących się przeprowadzonych w toku postępowania pierwszoinstancyjnego oraz postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny nie podzielił jednak oceny dowodów z zeznań świadków i odwołujących się. Oznaczało to, że Sąd drugiej instancji dał wiarę dowodom powołanym przez organ rentowy i jednocześnie odniósł się do twierdzeń odwołujących się, kwestionując - na podstawie oceny przeprowadzonych dowodów przeprowadzonej z uwzględnieniem reguł określonych w art. 233 § 1 k.p.c. – wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie. Podstawą rozstrzygnięcia było przy tym ustalenie, że postanowienia umowy o pracę ustalające wysokość wynagrodzenia nie były ważne ze względu na sprzeczność z zasadami współżycia społecznego, ponieważ jedynym motywem ustalenia tak wysokiego wynagrodzenia, objętym zamiarem stron, było zapewnienie skarżącej podlegania ubezpieczeniom społecznym w celu wypłacania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wygórowanych świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Na takiej podstawie faktycznej Sąd Apelacyjny ocenił też, że zawarta przez strony umowa o pracę w zakresie wysokości wynagrodzenia była nieważna jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 i 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.) i nie mogła wywołać skutków prawnych. Wymaga zaś podkreślenia, że nieważność czynności prawnej jest okolicznością faktyczną, która jest ustalana

przez sądy powszechne. Ustalenie to nie podlega kontroli kasacyjnej w jakimkolwiek aspekcie w ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09, LEX nr 515699; z dnia 18 stycznia 2010 r., II UK 149/09, LEX nr 577848; z dnia 28 kwietnia 2010 r., II UK 334/09, LEX nr 604221). Ustalenie woli (celu, zamiaru) stron umowy w momencie jej zawierania stanowi element stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy jest związany w myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. Ustalenie treści umowy, a także wad oświadczenia woli, w tym nieważności, jest ustaleniem faktycznym i nie podlega kontroli kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, LEX nr 786372; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr 1163333).

Co do drugiego ze sformułowanych przez skarżącą pytań, nazwanych przez nią istotnym zagadnieniem prawnym, należy z kolei zauważyć, że odnosi się ono do rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Sądu drugiej instancji, gdyż skarżąca konstruuje przedstawiony problem w odniesieniu do rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego zawartego w wyroku Sądu pierwszej instancji. Wyklucza to uznanie pytania za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., skoro skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń wydanych przez Sąd drugiej instancji. Innymi słowy, nie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli przedstawiony w skardze kasacyjnej problem nie jest związany z rozstrzygnięciem Sądu drugiej instancji.

Odnosnie do tego pytania należy jednak podkreślić, że postulowane w ocenianym wniosku rozwiązanie, zgodnie z którym w sprawach zainicjowanych odwołaniem wniesionym od decyzji organu rentowego ustalającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne powinien znaleźć zastosowanie § 9 ust. 2 (a nie jak mylnie podano w skardze § 9 pkt 2) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jest zupełnie nieprzekonujące, jeśli zważyć, że zasadą przyjętą w tym rozporządzeniu jest ustalanie wysokości opłat według stawek określonych w § 2, to jest od wartości przedmiotu sprawy, natomiast dalsze przepisy rozporządzenia przewidują odstępstwa od tej zasady, które jako rozwiązania wyjątkowe należy interpretować ściśle. Wspomniany § 9 ust. 2 określa zaś jedynie

wysokość opłat w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego lub zaopatrzenia emerytalnego oraz w sprawach dotyczących podlegania ubezpieczeniom społecznym. W niniejszej sprawie kwestia podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym nie jest z kolei przedmiotem rozpoznania, lecz jest nim wyłącznie wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (wynagrodzenie z tytułu stosunku pracy). Ponadto pochodną podstawy wymiaru składek są same składki, a w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o należności z tytułu składek i wysokość zadłużenia stawkę wynagrodzenia radcy prawnego ustala się na podstawie § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2019 r., III UZP 9/19 (OSNP 2020 nr 10, poz. 109).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżąca nie zdołała wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego też, na podstawie art. 398 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji swojego postanowienia.